

### Список використаних джерел

- Брушневська, І. М., Рібцун, Ю. В. (2023). Психолого-педагогічна підтримка дітей п'ятого року життя із лексико-граматичними труднощами : навч.-метод. посіб. для роботи з дітьми із порушеннями мовлення, Луцьк, 240.
- Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років (2020) / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна [та ін.] ; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 440.
- Палихата, Е. Я. (2021). Навчання діалогічного мовлення на ситуативній основі. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики : колективна монографія*. Тернопіль : Підручники і посібники, 154-162.
- Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція (2021). Наказ; МОН України від 12.01.2021 № 33, <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0033729-21>
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696–735.

О.П. Таран, м. Київ

[op.taran@kubg.edu.ua](mailto:op.taran@kubg.edu.ua)

В.В. Куриленко, м. Київ

[vvkurylenko.fpsrso25m@kubg.edu.ua](mailto:vvkurylenko.fpsrso25m@kubg.edu.ua)

### ТРУДНОЩІ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ В МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ НЕЙРОРІЗНОМАНІТТЯ

**Актуальність.** Кваліфікований психолого-педагогічний супровід дітей з розладами аутистичного спектра передбачає розуміння їх особливостей. Важливим підходом до допомоги дітям з аутизмом в соціальній адаптації через подолання їх вербальних та невербальних комунікативних труднощів вбачаємо концепцію нейрорізноманіття, що запропонована ще в 1990 році соціологом Д. Сінгер. Окреслена концепція передбачає певні особливості, зокрема, аутизму як природню варіативність способів розвитку та функціонування мозку людини та є протиставленням «клінічній моделі» де такі особливості потребують запобігання та лікування (Гребінник, 2021). Поряд з цим, концепція нейрорізноманіття відображає як труднощі, з якими стикаються нейровідмінні люди, так і позитивні аспекти їхнього життя, сприяє зникненню стигматизації нейровідмінних станів, тобто не має на меті применшити складності нейровідмінних людей, а навпаки, прагне визнати складність організації людського мозку (Зінченко, 2024).

**Мета.** Розглянути труднощі комунікації дітей з аутизмом та перспективи їх подолання в межах концепції нейрорізноманіття.

**Виклад основного матеріалу.** Концепція нейрорізноманіттям транслює ідеї про те, що неврологічні відмінності (синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, розлади аутистичного спектру, дислексія, тощо) відображають

нормальні та природні зміни в розвитку мозку, та підкреслює необхідність надання кваліфікованої психологічної допомоги цим категоріям людей з врахуванням специфічних особливостей функціонування мозку (Гребінник, 2021). Висвітлення різних сторін нейровідмінності має безліч позитивних наслідків: дестигматизація, психоедукація, привернення уваги до проблеми і провокування нових досліджень, що в свою чергу, покращує як діагностичні так і терапевтично-підтримуючі методи, створення інклюзивних просторів та ініціатив, краща інтеграція в суспільство (Зінченко 2024).

Однією з найбільш яскравих форм нейрорізноманіття є розлад аутистичного спектра, що супроводжується особливостями у соціальній взаємодії й комунікації. Комунікаційні труднощі у дітей з аутизмом є однією з головних перешкод у їхній адаптації й навчанні, що значно впливає на якість їх життя та розвиток. Вивчення цих труднощів має важливе значення для розробки ефективних методів підтримки та інтеграції.

Діти з РАС мають особливий спосіб сприйняття й обробки інформації, що пов'язано з відмінностями у роботі мозку. Порушення комунікації проявляються у затримці мовлення, складнощах розуміння зверненого мовлення, обмеженні міміки, малоінтенсивності зорового контакту, труднощах ініціації спілкування. Зокрема, невербальне спілкування, що передбачає вираження і розуміння висловлювання за допомогою мови тіла, жестів і міміки, у людей з аутизмом протікає нетипово. Спостерігається повна або часткова відсутність жестів, а ті, що виникають, прості та інструментальні (Константинов, 2025). Дослідження українських фахівців свідчать, що ці прояви вимагають особливого педагогічного підходу, який має базуватись на розумінні індивідуальних потреб дитини (Бабиш, 2024).

Важливим аспектом реалізації концепції нерорізноманіття в Україні є впровадження методичних рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі (Лист МОН № 1/23101-21 від 29.12.2021). Де окремо викоремлюються соціоадаптаційні труднощі, що можуть полягати в наявності бар'єрів на шляху до формування навичок: пристосування до умов соціального середовища; організації адекватної системи відносин із соціальними об'єктами; прояву рольової пластичності поведінки; інтеграції в соціальні групи, засвоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії (Методичні рекомендації..., 2021).

Нейропсихологічні аспекти нейрорізноманіття стосуються відмінностей у функціонуванні дзеркальних нейронів, які відповідальні за наслідування й розуміння дій інших, що безпосередньо впливає на соціальні навички (Лопатинська, 2025). Також велику роль відіграють труднощі сенсорної інтеграції, зокрема діти з аутизмом можуть бути надчутливими або, навпаки, нечутливими до різних стимулів, що ускладнює сприйняття інформації і взаємодію з оточенням (Нижник, 2023).

Інноваційні методики роботи з комунікації включають використання альтернативних і додаткових засобів комунікації (АДК), таких як система PECS, яка дозволяє дітям з труднощами вербальної комунікації ініціювати спілкування через обмін зображеннями (Бабич, 2014). Важливою є також мультисенсорна підтримка-поєднання візуальних, слухових, тактильних методів можна ефективно адаптувати під індивідуальні особливості дитини (Данілавичюте, 2018).

Сучасні технології, зокрема цифрові інструменти і логоритмічні вправи, сприяють розвитку слухо-мовленнєвих навичок і комунікативної активності, формуючи більш стійкі навички мовлення (Трикоз, 2020). Командний підхід до супроводу, що об'єднує педагогів, психологів, батьків і спеціалістів, є запорукою успішної корекційної роботи й соціалізації дитини.

**Висновки.** Отже, комунікаційні труднощі у дітей з аутизмом є комплексною проблемою, що впливає з нейрорізноманіття та нейропсихологічних особливостей. Вони потребують індивідуалізованих та мультисенсорних підходів підтримки. Наукова новизна полягає у систематизації підходів, що поєднують сучасні технології, АДК та командну взаємодію задля розвитку комунікації у дітей з РАС в українському освітньому просторі. Розробка інтегрованих методик із урахуванням нейробіологічних аспектів створює нові перспективи для підвищення якості життя та навчання дітей з аутизмом.

### Список використаних джерел

- Бабич, Н. М. (2014) Допоміжна комунікація як один із засобів формування комунікативних навичок у дітей з порушеннями зору та інтелекту. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 4, 6-4.
- Гребінник, С. М. (2021) Постановка проблеми важливості соціального конструкту «нейрорізноманіття» для психології. *Психологічні проблеми особистості на сучасному етапі розвитку суспільства. Збірник матеріалів XI Міжнародної науковопрактичної конференції (7-8 квітня 2021 р., м. Ніжин)*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 63-65
- Данілавичюте, Е. А. (2018). Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 3(87), 7-19.
- Зінченко, А. О. (2024) Щодо огляду концепції нейрорізноманіття. *Практична психологія у сучасному вимірі: XV Міжнародна науково-практична конференція науковців та студентів: тези доповідей, Дніпро, 26 березня 2024 р.* Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 121-122.
- Константинов, О. (2025). Порушення невербального спілкування у дітей з розладами спектру аутизму. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Вип. 24. 590-595.

- Лопатинська, Н. А. (2025). Нейропрописи як засіб формування графомоторних навичок у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Сучасний дизайн інклюзивного навчання: успішні українські та зарубіжні практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (11 листопада 2025 р., м. Київ). Київ, 149-151.
- Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. Міністерство освіти і науки України Національна академія педагогічних наук України Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України. 2021. 200.
- Нижник, Т. О. (2023). Сенсорна інтеграція і інклюзивна освіта: сприяння когнітивному розвитку дітей з особливими потребами. *Інноваційна педагогіка*. 56(1), 111-115.
- Трикоз, С. В. (2020) Використання цифрових технологій у ознайомленні дітей з порушеннями інтелектуального розвитку з природничими поняттями. *Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару Цифрова компетентність вчителя нової української школи*, Київ, 109-110.

**О.П. Таран, м. Київ**

[op.taran@kubg.edu.ua](mailto:op.taran@kubg.edu.ua)

**О.О. Танасієнко, м. Київ**

[ootanasiienko.fpsrso25m@kubg.edu.ua](mailto:ootanasiienko.fpsrso25m@kubg.edu.ua)

## **ЛІПЛЕННЯ З ГЛИНИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА ЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ТРУДНОЩАМИ**

**Актуальність.** Українське суспільство переживає складні часи, що характеризуються збільшенням кількості стресових ситуацій, зумовлених воєнним станом. Зокрема, Л. Потапюк та Б. Лінник акцентують увагу на негативному впливі подій, пов'язаних із війною на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами (Потапюк; Лінник, 2024). Зокрема, в умовах воєнного стану емоційна сфера дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами характеризується інтровертованістю, труднощами у вираженні низки емоцій (здивування, печаль, сором), а також проявами вираженої агресивності та тривожності через зовнішні подразники (повітряна тривога, вибухи) (Корженко, 2023).

Використання арттерапевтичних технологій стало предметом досліджень у педагогічній і логопедичній практиці, оскільки арттерапія сприяє розвитку комунікативних умінь, зниженню емоційної напруги, активізації мовленнєвої діяльності та формуванню позитивної самооцінки дитини. Зокрема ліплення, як один з важливий метод арттерапії, дозволяє дітям не лише розвивати дрібну